

Paragraafid

Lehekülje nr.

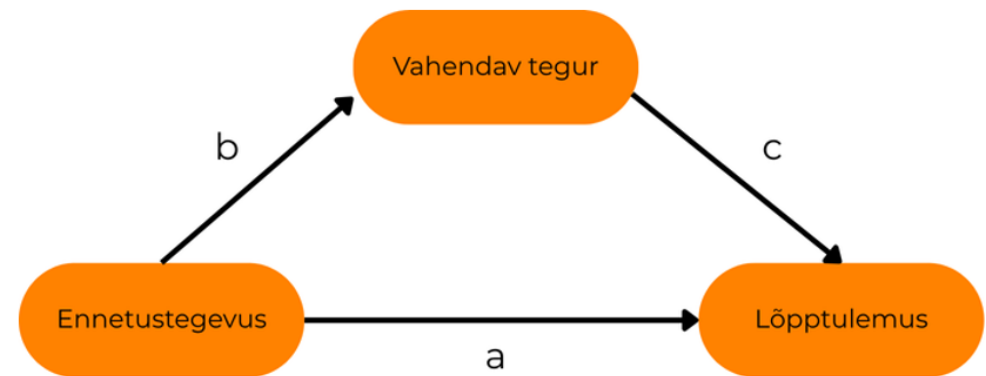
2.1. Ennetustegevuse olemus

1

2.1. Ennetustegevuse Olemus

Juhend

Ennetustegevus on mõeldud mõjutama lõpptulemust, näiteks alkoholi tarvitamise levimus noorte seas (joonis 2.1, nool a). Vahel võib tegevuse ja lõpptulemuse seos olla üsna otsene, kuid **enamasti on ennetustegevusel üks või mitu vahe-eesmärki: muutused inimeses või ühiskonnas, mille kaudu saavutatakse lõpptulemus**. Näiteks võib planeerida ennetustegevust, mis arendab noorte enesejuhtimisoskust, sh oskust tulla toime keeruliste olukordade ja emotsioonidega (nool b), mis omakorda mõjutab edaspidi alkoholi tarvitamist (nool c). Enesejuhtimisoskus on sel juhul ennetustegevuse ja lõpptulemuse **vahendav tegur**, vahe-eesmärk on muuta enesejuhtimisoskusi paremaks.

Ennetustegevust planeerides saab seega esitada järgmised küsimused.

1. Kas nool a pädeb ehk kas ennetustegevus avaldab mõju lõpptulemusele?
Sellele küsimusele saab vastust otsida erineva ennetustegevuse

mõjususe või tulemuslikkuse uuringutest (ptk 4).

2. Kas nool c pädeb ehk kas või milline vahendav tegur lõpptulemust mõjutab?
3. Kas nool b pädeb ehk kas planeeritav ennetustegevus suudab valitud tegurit muuta?

Tegevuse toimimisloogika täpsemaks läbimõtleamiseks saab võimalikku mõju vähemalt teoreetiliselt paremini ennustada, kui edasi küsida.

Neile küsimustele vastamiseks ja toimiva lahenduse väljatöötamiseks on vaja **nii teaduslikke kui ka praktilisi teadmisi**. Näiteks aitavad teoreetilised teadmised selgitada, miks noored alkoholi tarvitavad ja mõjutegurite raamistik mõtestada, kuidas enesejuhtimisoskused toetavad keeruliste olukordadega toimetulekut, sh olukordadega, kui alkoholi tarvitatakse. Varasemad uuringud võivad näidata, et just vähesed enesejuhtimisoskused on noorte alkoholitarvitamise oluline riskitegur. Süstemaatilised ülevaated võivad välja tuua, et üks tõhus viis, kuidas ennetada alkoholi tarvitamist noorte hulgas, on arendada nende enesejuhtimisoskusi. Arengu- ja õppimisteooriad aitavad selgitada, kuidas tasub konkreetsetes eas arendada enesejuhtimisoskusi. Siiski on vaja ka praktilist teadmist, sh sihtrühma, elluvijate ja huvirühmade kaasamist ning mõistmist, et tegevus oleks teostatav, vastuvõetav, kasutajasõbralik, hõlpsasti, täpselt ja kvaliteetselt elluviidav.

2.1.1. Ennetustegevuse kavandamine või kohandamine

Ennetustegevuse kavandamisel või kohandamisel on oluline näha tervikpilti. Kui noored liiguvad vähe ja istuvad palju, võib tunduda loogiline lahendus panna nad rohkem liikuma. Laste liikumisharjumusi aga mõjutavad näiteks allpool nimetatud keskkonnategurid.

- Kas koolis, kodus ja kogukonnas on liikumisvõimalusi? Kellele need on kättesaadavad ja kui hästi need on ligipääsetavad?
- Kas taristu toetab aktiivset liikumist või pigem kooli, trenni, koju sõidutamist?

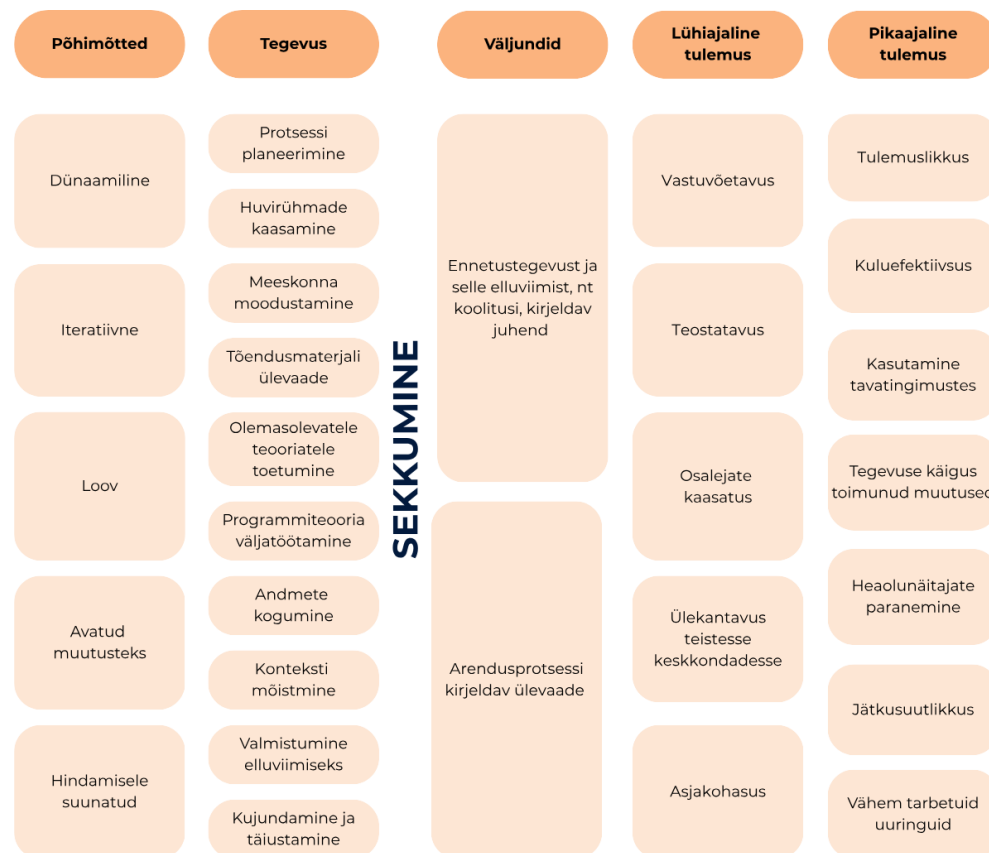
- Kas liikumine on igapäevaelu osa? Kas seda peetakse tavaliseks ja innustatakse aktiivselt liikuma? Või hoopis karistatakse lapsi, kui nad jooksevad, müraavad, ronivad?
- Kas õpetajad oskavad liikumisoskusi arendada ja õppetöö korraldus võimaldab aktiivset liikumist? Millised liikumisvahendid on kättesaadavad, millised on pesemise ja riiete vahetamise võimalused koolis?
- Milline on pereliikmete liikumisaktiivsus ja kui palju veedetakse aega koos aktiivselt liikudes?
- Millised on pere rahalised võimalused, et laps saaks osaleda trennis või huviringis?
- Kas laps saab ise otsustada, mida ja kuidas ta teeb? Kui mitmekesised on tema valikud?

Seega ei olene liikumine ainult lapsest – see on seotud suuremate otsustega, mida tehakse hariduses ja ühiskonnas. Kui näiteks koolihooned või päevakava ei võimalda piisavat liikumist, siis tuleb kavandada mitmesugust ennetustegevust, mis aitab parandada neid puudujääke, mis süsteem ise on tekitanud. **Tervikpilt aitab vältida liiga kitsalt üksikindiviididele ja probleemiga seotud sihtrühmale keskendumist ning mõista probleemide seotust laiemalt kogukonna, ühiskonna ja ühiskondlike protsessidega.**

Ennetustegevuse sihtrühmad on tihti lapsed ja pered, kelle käitumist ja heaolu mõjutavad erinevad tegurid. Tegevust kavandades või kohandades tasub meeles pidada, et **haavatavus on olukord, mitte inimese omadus, ja keegi pole kaitstud haavatavasse olukorda sattumise eest elu jooksul**. See on tähtis ennetuse korral, sest kui lähtuda olukorrast, mis lapse heaolu ja arengut võib ohustada, siis peab ennetustegevus olema suunatud **olukorra, mitte lapse muutmisele**. See muidugi ei tähenda, et riskiohus lapsele või perele ei tohiks pakkuda tegevust, mis toetab nende paremat toimetulekut kõnealuses olukorras. Tähtis on tagada tegevuse vastavus sihtrühma vajadustele, sh eakohasus ja kultuuriline sobivus.

Uue ennetustegevuse kavandamisel tuleb kohaneda pidevalt lisanduvate teadmistega, katsetada ja arendada lahendusi ning olla valmis oma tegevust hindama. Tegevuse kavandamisel tuleb läbi käia sammud, mida on kujutatud joonisel 2.2, läbimõtlemlisel tasub pidevalt silmas pidada sihte, sh saavutatavaid väljundeid ja mõju (1). Eesmärk võiks olla esmalt koostada juhise, mis piisavalt täpselt kirjeldab ennetustegevust, sh programmiteooriat ja mida on vaja tegevuse elluviimiseks. Esmased uuringud keskenduvad äsja kavandatud ennetustegevuse vastuvõetavusele, asjakohasusele ja teostatavusele. Alles seejärel uuritakse tegevuse tulemuslikkust ja kuluefektiivsust.

Uue ennetustegevuse mõju kohta pole enne tegevuse järeleproovimist ja rakendamist otseseid andmeid. Seetõttu on arendajal vaja teha palju tööd, et jõuda tõendatuse kõrgele tasemele. **TIDieR-juhend** (2) pakub hea kontrollnimekirja ennetustegevuse läbimõtlemliseks ja kirjeldamiseks (lisa 2). Ennetustegevuse kirjeldus ja juhise on vaja koostada selleks, et rakendajad saaks tagada tegevuse kvaliteetse elluviimise osalejate seas ning ka tegevuse edasiseks uurimiseks ja arendamiseks. Juhendeid ja materjale koostades tuleks lähtuda sihtrühma taustast ning tagada ka kultuuriline ja vanuseline sobivus.

Mida **täpsem juhend on koostatud ja mida enam tuge pakutakse juhise järgimisel, seda tõenäolisemalt viiakse tegevust kvaliteetselt ellu** (3). Näiteks kui soovitakse toetada õpetajat tegevuse elluviimisel õppetöö raames, tasub juhendis kirjeldada tegevuse õpiväljundideid, tunnis vajalikke materjale, põhitegevust ja põhisõnumit, lõiminguvõimalusi teiste ainetega ja koostada töölehed õpilastele. Lisaks võib õpetajal olla vaja täiendusõpet või nõustamist, et mõista, miks ja kuidas tegevust ellu viia, mõelda läbi võimalikud ohukohad jms.

Olemasoleva ennetustegevuse või programmi korral on juba suur

ettevalmistav töö ära tehtud, mis uue tegevuse kavandamisel alles ees seisab. Seega **võib olla kuluefektiivsem kohandada mõni mujal maailmas rakendatav tegevus Eesti oludele sobivaks**. Tegevuse kohandamist kaaludes tuleb veenduda, et vähemasti teoreetiliselt lahendab või leevendab tegevus valitud probleemi ja selle tulemuslikkus

on tõendatud. Sama tähtis on kindlustada, et tegevuse kasulik mõju kaalub üles selle soovimatu mõju ([ptk 3.5](#)).

[Loe edasi →](#)